

SJØFUGL UNDER PRESS

Noe har gått galt med mange av sjøfuglene de siste tiårene, veldig galt. Lomvi kan være på randen av utryddelse, andre arter er kritisk truet, og for mange skyter nedgangen fart. Fuglefjell som tidligere huset hundretusener av sjøfugl, er blitt en skygge av hva de var. Fra hele kysten meldes det om urovekkende endringer.

58 sjøfuglarter sogner til Norges mangfoldige kystnatur, og flere av dem opptrer ennå i store antall. Noen få arter er også i framgang, men totalbildet er dystert. 22 arter er havnet på rødlista over truede arter, flere av dem er nærmest i fritt fall og mange er forsvunnet fra etablerte hekkeplasser. I de spektakulære fuglefjellene våre kollapser bestandene av karakterarter som *krykkje*, *lomvi* og *lunde*, og for *alke*, *teist*, *makrellterne* og flere andre er situasjonen bekymringsfull. Dette viser med all tydelighet at tilstanden i de marine økosystemene våre ikke er tilfredsstillende.

Truslene

Det skjer store endringene i økosystemene langs de norske kystområdene. Aldri før er det registrert så raske forandringer i sjøfuglbestandene, og aldri har vi hatt mer informasjon. Mange av sjø- og havområdene som sjøfugl oppsøker er preget av matmangel, noe som kan skyldes klimaendringer, lokalt overfiske eller begge deler. Vi vet at titusener av sjøfugl går tapt i fiskeredskap, eller som følge av oljesøl og miljøgifter, pga mink, eller de fortrenges fra viktige leveområder pga menneskelige forstyrrelser. Men vi vet for lite om hva som er avgjørende faktorer og om samspillet mellom slike årsaker og naturlige variasjoner.

Tiltak må settes inn

Miljøforvaltningen sier at når vi ikke kjenner årsakene bedre, er det tilsvarende vanskelig å prioritere virkemidler. Men vi vet nok til at vi ikke kan nøle med å sette inn et mangfold av tiltak. I en udiskutabelt kritisk situasjon blir føre var-prinsippet i naturmangfoldloven enda viktigere enn ellers. Over tid vil utprøving av ulike forsøk bidra med avgjørende kunnskap om hva som er optimal forvaltning.

Krykkje i bratt utforbakke

- Krykkja er verdens mest tallrike måkefugl, og kan opptre i hundretusener i enkelte fuglefjell.
- Reir av tang, leire og strå legges tett på smale berghyller.
- Bruker samme reirplass år etter år, mange av parene holder

- sammen livet ut.
- Bestanden er under sterkt press, og kan være nær kollaps, for eksempel på Runde.
- I likhet med andre sjøfugler oppnår krykkjene høy alder. Den eldste vi kjenner til ble 19 år.

Foto: Tycho Anker-Nilssen/SEAPOP

Rødlistestatus for utsatte arter

Nær truet: fiskemåke, hettemåke, tjuvjo, havhest. **Sårbar:** polarlomvi, teist, lunde, alke, makrellterne. **Kritisk truet:** Krykkje, nordlig sildemåke. **Sterkt truet:** lomvi

Foto: Ken Canning/istockphoto

Kystkarakterer på retur

Et skarpt "krri-eerrrr", lange smekre vinger som driver en vever kropp i duvende kast bort over tangbeltet, avbrutt av plutselige stupdykk etter småfisk. De færreste er i tvil når makrell- og rødnebbterne dukker opp på vårparten.

Makrellterne tynnes ut nordover, med rødnebbterne er det omvendt. De legger egg på bakken, på holmer, skjær og nes. De er fortsatt tallrike, men nedgangen særlig for makrellterne er dramatisk mange steder.

Ternene er den av fugleartene på hele kloden som trekker lengst. Når de ankommer norskekysten om våren, har de i mellomtida vært en sviptur til Sørishavet for å tilbringe vinteren rundt Sørpolen!

Rødnebbterne. Foto: Christian Børns Lind

Vingesveip langs norskekysten

Med unntak for Barentshavet, sliter mange av sjøfuglene våre langs hele kysten.

Langs Østfold, i Oslofjorden og Skagerakkysten går hettemåke, fiskemåke og makrellterne sterkt tilbake, og de fåtallige innslagene av arter som tjuvjo, teist og lomvi er i stor grad forsvunnet. Men grågåsa er i klar fremgang her som mange andre steder, og langtidstendensen for gråmåke, svartbak og landets sørligste underart av sildemåke er positiv, selv om de stedvis går tilbake. Mellomskarven (underart av storskarv) etablerte seg først i Fredrikstad. Siden har den ekspandert vestover til Jæren og teller nå et tusentalls par. Jakt kan ha virket inn i Vest-Agder, der den avholdte ærfuglen går tilbake.

Rogaland, Hordaland og Sogn & Fjordane har utgjort de sørligste utløperne for hekking av arter som lomvi og lunde, men med unntak av noen mindre lundekolonier i Sogn og Fjordane, er de nå nærmest borte. Som over alt ellers langs norskekysten, er også her fiskemåke og hettemåke gått sterkt tilbake. For de andre måkene, samt ærfugl, er det fortsatt store bestander som sett over tid ser ut til å klare seg bra. Men ternene synes å være helt utradert fra Sogn & Fjordane.

Fra Møre og Romsdal og nordover finner vi de klassiske kyststrekningene med svære sjøfuglbestander, hvor enkeltarter

kan komme opp i sekssifrede tall. Men på Runde har krykkje, lunde og lomvi nesten ikke fått fram unger de siste årene, og liknende rapporteres fra mange av de andre store fuglefjellene. Alke synes å klare seg bedre, men er også på retur. Og der man tidligere kunne telle gråmåkekolonier på 500 og opp til 2000 par, er i dag kolonier på 200 en sjeldenhet. I Trondheimsfjordområdet har ærfuglen gått voldsomt tilbake, det samme har den i store områder ellers. Havsula er det store unntaket, den både holder stillingen og ekspanderer hele veien nordover, selv om vi aldri har hatt mange kolonier av denne arten. Storjo er en annen nykommer med en fåtallig, men økende bestand. Toppskarv og storskarv klarer seg bra.

Fra Nordkapp og sørover har lomvibestanden, som kunne telles i hundretusener, med få lokale unntak kollapset. I de største koloniene er bestandene nede i et par prosent av tidligere nivåer, og kan snart forsvinne fullstendig. Så ille er det ikke for de andre artene, men relativt sett ser vi mye av de samme utviklingstrekkene som lenger sør. Bestandene av lunde og krykkje er mange steder bare en fjerdedel av hva de var omkring 1980. Øst for Nordkapp er bildet annerledes. Her er det fortsatt fuglefjell med store og stabile bestander, lomvi inkludert.

Noen gjør det bra ...

Siden havørnen ble fredet i 1968, har den gjenerobret nesten hele norskekysten, og hekker nå også i indre Oslofjord. Med ca 3500 par har Norge størst bestand i verden av denne mektige fuglen.

Andre arter som klarer seg godt er de karakteristiske skarvene (storskarv, mellomskarv og toppskarv), den elegante havsula og den fortsatt sjeldne storjoen. Grågåsa ser ut til ekspandere langs hele kysten.

Foto: Ole Martin Dahle

HVA MENER NATURVERNFORBUNDET?

- Det må utarbeides faggrunnlag for de mest truede artene og disse må prioriteres i henhold til naturmangfoldloven.
- Tilsvarende må fuglefjell og sårbare hekkekolonier med arter i nedgang bli utvalgt naturtype.
- Vi må få langt strengere regelverk både for fiske og for fiskeredskap som går ut over sjøfugl.
- Det må etableres flere kystnasjonalparker og andre marine verneområder samt hindre nedbygging av strandsonen.
- Ferdselsrestriksjoner må etableres/innskjerpes der dette utgjør en trussel.
- Mink er en fremmed art og må utrykkes i de mest sårbare områdene, og rødrevbestanden må kontrolleres.
- Beredskapen mot oljesøl må styrkes og utvinning som kan komme i konflikt med sårbare arters leveområder må ikke tillates.
- Innsatsen mot klimaendringer må styrkes.

Framfor alt må det satses videre på forskning og overvåking av sjøfuglbestander langs hele kysten.

Mer info: Lars Haltbrekken 91 61 21 91, Arnodd Håpnes 91 19 22 34 ■ www.seapop.no